

ИЗ ИЗВЈЕШТАЈА О РАДУ ИСТОРИЈСКОГ ИНСТИТУТА НР ЦРНЕ ГОРЕ У 1961. ГОДИНИ

Рад Института у 1961. одвијао се према плану за ту годину. У раду је било прилично објективних тешкоћа које су условиле да се план изје у потпуности остварио.

Савет Института је одржао 2 сједнице — 11. VII и 25. X. На првој сједници разматран је рад Института у првом полугођу, прихваћен завршни рачун за 1960, донесен финансијски план за 1961. и рјешавано о неким кадровским и другим питањима. Тада је примљен за асистента Радоман Јовановић, а Гојко Вукмановић за књижникчара; Ђоко Пејовић изабран је за члана редакције „Историјских записа“ умјесто др Ника Мартиновића који је тражио да се разријеша те дужности; одлучено је да се у програм издавачке дјелатности Института унесу радови: На другој сједници разматран је цио рад Института, а посебно рад научно-стручног особља, са проблемима у том раду; одлучено да ће Душан Вучковић замјенивати директора Института за врјеме његовог бављења у Паризу и прихваћен понуђени рад Б. Пављевића „Црногорско-турски рат 1862. год.“

Проблем кадрова није ријешен. Број научног особља је смањен, јер је један асистент отишао на другу дужност, а други на одслужење рока у Армији, тако да је у Институту од љета 1961. радило свега 7 другова на научно-стручним пословима, не рачунајући шефа архиве и шефа библиотеке који су се такође бавили поједињим пословима из плана научно-стручног рада. Нарочито се осјећа недостатак начелника I одјељења (до 1918) и једног правника за радове у истом одјељењу.

Два научно-стручна службеника Института завршила су средње курсеве страних језика у Титограду — један француског а други њемачког.

Научноистраживачки рад био је доста обиман али не колико је стварно треоало. Све научно-стручно особље провело је на овом раду у разним установама на Цетињу, Београду, Загребу, Сарајеву и другим мјестима од 20 дана до 4 мјесеца по појединцу. О резултатима свог научноистраживачког рада дали су у Институту по једно научно саопштење: Љ. Анђелић „О борбама на Купресу у августу 1942“, и Д. Вучковић „О искоришћавању шума у Црној Гори у бившој црногорској држави и у бившој Југославији“. Резултати научноистраживачког рада су већ дјелимично дошли до изражаја у неколико чланака које су појединци објавили у „Историјским записима“, у рефератима на годишњој скупштини Историјског друштва НРЦГ и у једном реферату на Конгресу историчара ФНРЈ, али ће се главни резултати показати тек касније у обради поједињих проблема.

У I одјељењу (период до 1918) асистент Н. Ракочевић је радио на прикупљању и исписивању грађе за тезу „Односи Црне Горе и Аустро-Угарске 1903—1914“ и за студију „Окупација Црне Горе од стране Аустро-Угарске 1916—1918“, док је асистент Н. Ражнатовић прикупљао и исписивао грађу за тему „Политичке струје и уставне борбе у Црној Гори почетком XX вијека“. Д. Вучковић је прикупљао грађу за обраду шумске привреде Црне Горе до 1918.

Асистенти у овом одјељењу објавили су у „Историјским записима“ прилоге, и то: Н. Ракочевић, „Набавка оружја од стране Црне Горе у балканском и првом свјетском рату“ и „Став Црне Горе према уједињењу Бугарске и српско-бугарском рату 1885“; Н. Ражнатовић, „Положај и улога

цркве у Црној Гори од 1852. до 1878“ и приказе на књиге „Марко Миљанов од Ј. Холечека и „Први балкански рат“ од М. Буришића.

У II одјељењу (период од 1918—1945) стално раде 5 другова укључив директора Института, а двојица који имају друга основна задужења (архив, односно библиотеку Института) такође обрађују извјесне проблеме из овог периода.

Директор Института, Дрмо Вујовић, одбранио је докторску дисертацију „Уједињење Србије и Црне Горе 1918“. У „Историјским записима“ објавио је прилог „Партизански прогласи италијанским војницима у Црној Гори 1941“, а прикупао је грађу за веће чланке „Партизанска штампа и средства и информације у Црној Гори 1941—1945“, „Рад Партије на окупљању грађанских политичара у Црној Гори 1941—1945“ и за још неке чланке.

Асистенти Р. Пајовић и З. Лакић са шефом библиотеке Г. Вукмановићем обрадили су замашан рад „Хронологија НОВ у Црној Гори“, који се налази у завршној фази.

Љ. Анђелић је написао већи рад „Борбе IV пролетерске бригаде у другој половини 1942“, који је награђен првом наградом Главног одбора Савеза бораца НРЦГ; у „Историјским записима“ је објавио чланак „Тринаестојулски устанак и италијанско-квислиншка офанзива на ослобођеној територији у Црној Гори, Боки и Санџаку“, приказ на књигу Р. Лекића „Анђријевички срез 1941—1944“, више чланака преко наших листова са тематиком из НОВ и на годишњој скупштини Историјског друштва НРЦГ поднио реферат „О неким карактеристикама првих органа народне власти у Црној Гори у јулу 1941“.

Пајовић је прикупао и исписивао грађу за тезу „Четнички и сепаратистички покрет за вријеме НОВ“, објавио у „Историјским записима“ чланак „Окупација Црне Горе 1941. и комбинације око стварања „независне“ црногорске државе“, сарађивао у новинама прилозима посвећеним народноослободилачком рату и револуцији и на годишњој скупштини Историјског друштва НРЦГ поднио реферат „Одрас капитулације Италије на политичке прилике у Црној Гори 1943“, који је са извјесним измјенама прочитао као кореферат у III секцији на III конгресу историчара ФНРЈ у Љубљани.

Лакић је прикупао грађу за тезу „Развитак народне власти у Црној Гори“, у „Историјским записима“ објавио чланак „Културно-просвјетна дјелатност органа народне власти на ослобођеној територији у Црној Гори (1943—1944)“ и приказе на књигу Н. Миловановића „27. март и војни пуч“ и на „Хронологију напредног радничког и народноослободилачког покрета Београда“, стално је сарађивао у „Побједи“ а повремено и у другим листовима, обрадио и на годишњој скупштини Историјског друштва НРЦГ прочитао реферат „Размјена ратних заробљеника у Црној Гори 1941—1943“, те прикупао грађу за чланке „Италијански војници у црногорским НОУ бригадама“ и „Омладинске радне бригаде 1944“.

Осим овога, Анђелић, Пајовић и Лакић су у групи историчара одржали у разним мјестима Црне Горе предавања на народним универзитетима из тематике НОВ.

Д. Вучковић је прикупао грађу и обрађивао проблем „Искоришћавање шума у Црној Гори од 1919—1941“.

Ј. Војовић је објавио у „Историјским записима“ чланак „Партизанска болница у Жаблаку 1941—1942“ и прикупао грађу за чланак „Војкот средњих школа у Црној Гори 1941/1942“.

Из проблематике овог одјељења шеф библиотеке Г. Вукмановић је, осим пом. рада на Хронологији НОВ“, објавио у „Историјским записима“ приказ на књигу Б. Јовановића „Црна Гора у НОВ и социјалистичкој револуцији“, као и прилог „Два документа Народноослободилачког одбора општине команске“, припремио за штампу чланак „Два збора Удружене опозиције у срезу барском 1935“ и прикупао грађу која се односи на НОВ у срезу барском.

Шеф Д. Вујовић је из проблема овог одјељења прикупљао грађу за радове „Црна Гора од 1937. до 1941“ и „Загарач у НОБ“.

У Ш одјељењу (за документацију), тј. у архиву и библиотеци, рад се, поред осталог, састојао: у архиву — на регистрацији, тј. сређивању по регистрима 1.500 нових докумената прибављених од разних установа из Црне Горе и Београда и неких друштвених организација из Црне Горе, а који се односе на предратни и ратни период, те у почетку радова на сређивању архиве преузете од ЦК НО Црне Горе која се односи на посљератни период; а у библиотеци — у набавци 230 нових књига, не рачунајући часописе, листове и новине на које је Институт био претплаћен, као и у попуњавању библиотеке новим публикацијама на бази замјене за „Историјске записе“ и др издања Института са 41 установом из земље и 37 из иностранства. Осим службеника и чланова Института, архив и библиотеку користио је и већи број научних радника, књижевника, новинара, студената и других лица.

За ово одјељење прибављено је из Париза 7 микро филмова у укупној дужини од 379,20 м из архиве француског Министарства спољних послова, који се односе на француско-црногорске односе 1880—1895. године.

Планирано попуњавање архива новим документима и установљивање евиденције о грађи која се налази у завичајним музејима и другим установама и друштвеним организацијама у разним мјестима Црне Горе је само дјелимично извршено. Тако је прибављена само архива ЦК НОЦГ за посљератни период и извршено преписивање дијела архиве Држ. секретаријата за унутрашње послове НРЦГ који се односи на архиву четничких јединица, а евиденција о грађи која се налази у разним установама и друштвеним организацијама у Црној Гори је опроведена само за Даниловград и Никшић, док за остала мјеста то није урађено. Сличан је случај и са прикупљањем мемоарске грађе, на чему је нешто урађено само у Даниловграду и Никшићу.

Издавачка дјелатност Института се састојала у издању 4 броја часописа „Историјски записи“ и књиге Д. Франетовића „Хисторија поморства и рибарства Црне Горе до 1918. год.“. Часопис је имао исте рубрике и тираж као у 1960. У 1961. уведена је позитивна новина у часопис у томе што је резиме свих чланака дат на француском језику, а такође и садржај цијелог часописа.

Сарадња редовних чланова Института на обради појединих питања и проблема из црногорске историје била је обимна и садржајна. Према прикупљеним подацима, 6 редовних чланова Института из Цетиња и Котора објавили су у „Историјским записима“ и другим часописима и зборницима 20 чланака и прилога, дали у штампу 24 нова чланка, а раде на већем броју већих и мањих радова и прилога из разних периода црногорске историје.

Осим овога, редовни члан Института Ђ. Пејовић одбранио је дисертацију „Исељавања Црногораца у XIX вијеку“, а С. Мијушковић у 1961. одржао предавање о поморској историји Котора на француској Академији поморских наука у Паризу, затим као члан југословенске делегације одржао на III међународном конгресу, посвећеном анжујској владавини у Италији, предавање о црногорско-италијанским односима у средњем вијеку, као и реферат „О једној изразито селачкој буну у 1848 (Грбаљ — Бока Которска)“ у II секцији на III конгресу историчара ФНРЈ.

Редовни чланови Института Ђ. Пејовић, П. Шеровић, С. Мијушковић и Р. Драгићевић дали су у Институту у 1961. и по једно научно саопштење из свог научноистраживачког рада.

Спољни сарадници обрађивали су у 1961, по својој иницијативи или у договору са Институтом, низ питања из црногорске историје, од којих су неки у завршној фази или ће бити завршени у 1962. години.

Наведени и други спољни сарадници из Црне Горе и ван ње објавили су у 1961. више чланака у „Историјским записима“ и другим часописима и публикацијама из разних периода Црне Горе.

Сарадња са другим установама и организацијама у Црној Гори и ван ње, које поред својих редовних задатака раде и на појединим питањима из црногорске историје (Државни архив, Државни музеј и Централна библиотека на Цетињу, Државни архив и Поморски музеј у Котору, Војно-историјски институт, Институт за изучавање радничког покрета и Институт друштвених наука у Београду, Оријентални институт у Сарајеву, Историјска комисија ЦК СКЦГ, завичајни музеји у Црној Гори, ЦК НО ЦГ и др.) била је веома корисна, а посебно за радове научно-стручног особља Института, које је код свих наведених установа и организација, као и код осталих ненаведених, увијек наилазила на пуну помоћ. Зато сматрамо да би ову сарадњу требало и даље стално подржавати и продубљавати како би добила што конкретније видове.

Посебно треба истаћи знатан допринос проучавању историје Боке Которске и нашег Приморја уопште који даје „Годишњак“ Поморског музеја у Котору.

Од осталих дјелатности Института у 1961. наводи се да је Институт са Историјском комисијом ЦК СКЦГ организовао у Титограду састанак историчара Црне Горе на коме је продискутован проблем научне израде вишетомне историје народа Црне Горе и донесени закључци о организацији тога рада. Преко Института је током 1961. вршено и финансирање рада редакције и комисија за писање пом. историје.

Финансијско пословање Института вршено је на бази одобреног финансијског плана за 1961. По том плану укупна средства Института предвиђена су на износ од 19,6 милиона дин., од којих је 1,0 мил. био предвиђен на сопствене приходе од издавачке дјелатности. Међутим, до краја 1961. сопствени приходи су остварени само у висини од 332.207. динара. Институт је у 1961. увео пословање по жиро-рачуну код банке. О финансијском пословању Института ближи подаци дају се у завршном рачуну за 1961. и његовом образложењу.